

Anmälan mot regeringskansliet med anledning av ACTA

Liberaldemokraterna

Stockholm 2012-02-09

Till: Justitieombudsmannen

Från: Per Pettersson, partisekreterare Liberaldemokraterna

Språklagen 2009:600 §11 föreskriver tydligt att "språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt". Efter att ha läst igenom översättningen av ACTA-avtalet som finns tillgänglig på regeringens webbplats och låtit oberoende experter titta på texten (se bilaga 1), står det klart bortom varje rimligt tvivel att avtalstexten inte uppfyller detta krav. Myndigheten Institutet för språk och folkminnen (språkrådet) har i sin uttolkning av språklagen 2009:600 (se bilaga 2) §11 kommenterat att "Det är ett självklart krav att språket i offentlig verksamhet ska vara begripligt för medborgarna. Inte minst är detta viktigt av demokratiska skäl och av rättssäkerhetsskäl". Det är av vår åsikt att ACTA-avtalet och utfärdandet av detsamma inte uppfyller dessa krav och att det i sin utformning skapar ett demokratiskt underskott.

Det är ingen ursäkt att ACTA-avtalet är en översatt text, en tolkning vi delar med Språkrådet angående §11. De skriver i sin uttolkning "[...]Det gäller också översatta texter. Särskilt bör man tänka på vikten av att använda kompetenta översättare och tolkar".

En så pass komplicerad text borde dessutom både åtföljas av förklaringar, och åtminstone ha en lättläst version som komplement, så att varje medborgare kan sätta sig in i och förstå exakt vad texten betyder. Något sådant finns inte. Det enda som återfinns är en rad frågor och svar, svar som ACTA-bloggen har visat inte alltid är helt med sanningen överensstämmande eller inte ger fullödiga svar på de frågor som ställs (se <http://acta.mpbloggar.se/2012/02/04/vi-synar-regeringens-acta-argument-del-1/> och <http://acta.mpbloggar.se/2012/02/06/vi-synar-regeringens-acta-argument-del-2/>).

Det är en självklarhet för varje medborgare att kunna tillgängliggöra sig de lagar och avtal som ska beslutas i demokratisk ordning för att på så sätt kunna vara med och framföra sina åsikter om dem. Det är också ett lagkrav att lagar och regler är tydliga så att var och en kan förstå vad som förväntas av dig som medborgare. Språkrådet menar i sin uttolkning att det är det offentligas ansvar att §11 även inkluderar medborgare med annat modersmål än svenska, personer med funktionsnedsättningar och personer med särskilda kommunikativa behov. Då vi i vår granskning funnit att varken den genomsnittlige medborgaren eller ens språkexperter kommer att ha lätt att ta till sig innehållet i ACTA-avtalet kan vi konstatera att någon som helst hänsyn inte tagits till grupper med särskilda kommunikativa behov. ACTA-avtalet har beskrivits som "obegripligt" av språkexperter

och kräver därmed en förklarande text för att sätta sig in i. Genom att köra texten genom tjänsten www.lix.se visar det sig att texten för det mesta har ett läsbarhetsindex över 100, ibland så högt som 175. Allting över 60 anses vara väldigt svår kanslisvenska och redan där börjar texter bli för svåra för den genomsnittlige medborgaren att riktigt kunna sätta sig in i.

Genom att tillgängliggöra texten utan minsta ansats att bifoga en förklarande text eller anpassa texten för att göra den begriplig för vanliga medborgare eller medborgare med särskilda kommunikativa behov anser vi att Regeringskansliet brutit mot språklagens §11. Vi begär att JO granskar detta skyndsamt, då det är viktigt att det inte får finnas några tveksamheter vad gäller betydelsen av ACTA-avtalet innan detta går ut på remiss under våren 2012.

Liberaldemokraterna genom Per Petterson, partisekreterare

Kontaktuppgifter

Per Petterson

0736 34 75 61

per.petterson@unoliberal.se

Bilaga 1

Språkexperten: "Man ska aldrig skriva under avtal man inte förstår"

Den senaste tiden har många reagerat på att Acta-avtalet (Anti-Counterfeiting Trade Agreement) är otydligt och svårt att förstå. Liberaldemokraterna håller med om den kritiken och har därför anlitat språkexperten Totte Lofström att läsa igenom och kommentera avtalet. Resultatet var föga förvånande men ändå skrämmande.

Efter att ha läst igenom Acta-avtalet - vilket är ditt helhetsintryck?

– Ja, framförallt att texten är för avancerad, och därför nära på omöjlig att förstå fullt ut. För att förstå en text krävs det mer än att man förstår de enskilda meningarna eller orden, vilket är mycket svårt i Acta-avtalet.

Vad menar du med att texten är för avancerad?

– Målet med lagtexter är inte att göra dem så avancerade att ingen förstår dem, utan istället att skriva dem så entydigt och exakt som möjligt, för att undvika missförstånd och utrymme för olika tolkningar. Acta-avtalets krånglighet känns därför snarare som ett försök att förvirra och vilseleda läsaren, än som ett ärligt försök att skapa en tydlig och exakt text.

Vilka problem kan den här krångligheten medföra?

– Det finns så klart flera problem, men även om avtalets längd endast är dryga 50 sidor gör det svårgenomträngliga språket att det är väldigt svårt att förstå den övergripande innebörden, dess konsekvenser och faktiska tillämpning. Detta ökar så klart risken för att regeringen nyligen har skrivit på ett avtal de inte helt och hållet förstår. Samma sak gäller när avtalet ska röstas om i riksdagen; sannolikheten att alla röstande riksdagsledamöter både har läst och förstått Acta-avtalet är mycket låg.

Det låter inte särskilt demokratiskt?

– Nej, verkligen inte. Att driva igenom lagar och regler på det här sättet är så klart ett allvarligt hot mot den öppna och fria demokratin vi vill ha i Sverige. Ur en demokratisk vinkel är det ytterst viktigt att varje enskild medborgare kan förstå de lagar och regler han eller hon lever under. Hur ska man annars kunna förväntas följa dessa?

Avslutningsvis: vad tycker du efter att ha läst Acta-avtalet? Borde vi skrota det helt och hållet?

– Nej, det vill jag inte påstå. Sådant finns det andra som är mer lämpade att avgöra. Däremot anser jag personligen att avtalets betydelse för svenska medborgare måste diskuteras och utredas mycket noga innan några ytterligare beslut fattas. Som det ser ut nu är avtalets konsekvenser omgärdade av ovisshet. Man ska aldrig skriva under avtal man inte förstår - Sådant får man alltid ångra i efterhand, på ett eller annat sätt.

Bilaga 2

Språkrådets uttolkning av §11 i språklagen, hämtat från <http://www.sprakradet.se/uttolkning-spr%C3%A5klagen>

Vår kommentar till 11 §

Detta är den s.k. klarspråksparagrafen. Språklagen har medfört en skärpning av kraven på klarspråk i förhållande till förvaltningslagens 7 §. Språklagen gäller all offentlig verksamhet (jämför kommentaren till 5 §), inte bara den som bedrivs av förvaltningsmyndigheter.

Med vårdat språk menas att språket ska följa den officiella språkvårdens rekommendationer och kunna förstås av den enskilde. Det kräver ett enkelt språk, det vill säga ett språk utan svårbegripliga ord och med en enkel och tydlig grammatisk uppbyggnad. Med begripligt språk menas att språket ska vara anpassat så att mottagaren bör kunna förstå. Även den grafiska utformningen ska vara enkel och tydlig. Man bör så långt som möjligt också ta hänsyn till särskilda kommunikativa behov hos olika grupper, t.ex. personer med annat modersmål än svenska och personer med funktionsnedsättning. Detta kan göras genom att presentera innehåll på olika sätt efter behov: på särskilt lättläst svenska, i punktskrift, i talad eller multimedial form, eller på ett annat språk än svenska. Se vidare 2 § förordningen (1986:856) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av integrationspolitiken: "Myndigheterna ska inom ramen för befintliga resurser ge likvärdig service till alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund samt eftersträva att alla berörda nås av information om verksamheten."

Det är ett självklart krav att språket i offentlig verksamhet ska vara begripligt för medborgarna. Inte minst är detta viktigt av demokratiska skäl och av rättssäkerhetsskäl. Medborgarnas förtroende för det offentliga ökar också.

För den offentliga verksamheten innebär det att man ska reflektera över språkanvändningen och att man ska bedriva systematiskt klarspråksarbete.

Det bör observeras att föreskriften inte bara gäller det skrivna språket utan även det talade. Vidare gäller den inte enbart svenska. Det innebär att när andra språk än svenska används i offentlig verksamhet, ska samma regler följas. Det gäller också översatta texter. Särskilt bör man tänka på vikten av att använda kompetenta översättare och tolkar.